

Úloha kolektivu při rozhodování

Řím, Kapitol, rok 367 před naším letopočtem. V ulicích „věčného města“ se tísní dav. Středem prochází průvod, na jehož začátku jsou vedeni bílí býci. Na schodišti Kapitolu teče za chvíli krev. Býci byli obětováni a v Jupiterově cele zasedají v čele senátu nově zvolení konsulové. Jsou dva... Někde v prériích Dakoty zasedá o tisíc let později skupina Indiánů. V sáčku z hadí kůže, který má každý z nich na krku, jsou tři barevné kuličky. Jeden po druhém vyjímá červenou kuličku a hází ji na malou miskou umístěnou před každým z nich. Když to učiní všichni, kuličky na miskách spočítají a ti, kteří jich mají nejvíce, jsou prohlášeni za válečné náčelníky pro právě vyhlášenou válku. Váleční náčelníci jsou tři...

Perští králové, ač naprostí despotové, veleli svému vojsku tak, že před každou bitvou vyslýchali mínění dvaceti rádců. I čínský císař, pokud osobně vedl válku či bitvu, se ptal na mínění svého velitele vojska. Činil tak i Džingischán, když chtěl slyšet návrhy svých tisícníků. Všichni tito vojevůdci se ptali kromě toho ještě na jiné mínění, na mínění a radu svých bohů.

Když bohové přestali být důvěryhodní, zbyli aspoň velitelé sborů, tak jak bylo u Napoleona, nebo válečné rady či štáby, jak je tomu v soudobých armádách.

Ptejme se proč to tak bylo a je. Zkoumejme příčinu tohoto jevu. Proč odedávna

vedl válku či bitvu vždy jen jeden, ale než se rozhodl opíral se o mínění dalších lidí, nebo je aspoň vyslýchal. A také bohů se ptal... Konsulové byli kdysi dva, ale vrchní velitelství podržel každý střídavě jen jeden den. I indiánští náčelníci se střídali.

Ptejme se, proč odedávna i ten nejlepší, skutečně praxí prověřený vojevůdce, chtěl slyšet názory druhých. Jak s těmito názory naložil, je již věc druhá. Podstatné je to, že je chtěl slyšet a vytvořil k tomu i příslušnou instituci. Když ji nevytvořil on, vytvořil ji stát, kmen, vladař.

Nejjednodušší vysvětlení je asi v lidském rčení: víc hlav, víc rozumu. Víc rozumu neznámá ale nic jiného, než snahu se více přiblížit pravdě. Je pošetilé snažit se vkládat do činů a zvyků dávno minulých válečníků gnoseologickou terminologii. Oni tak nemysleli, ale praxe jim ukazovala, že musí jednat právě tak, jak jednali, že je moudré opírat se o mínění jiných, že individuální mínění byt sebelepšího vojevůdce, nemusí být vždy to nejlepší nebo aspoň může být, je-li dobré, ještě zlepšeno.

Posuzování jedné věci větším počtem lidí, formulování jejich stanovisek, následná konfrontace a přednášení větších důkazů než může dodat obháje jiného názoru, vedl odedávna lidstvo vpřed, k dosahování stále většího poznání. Praxe pak zjednotila jasno definitivně. Odedávna však

v oblasti vojenství stáli lidé před dilematem: teprve výsledek bitvy či války ukáže, kdo měl pravdu. Praxe v tomto poznávacím procesu nebyla tím, s čím se mohlo počítat. Bylo v něm i ještě něco dalšího: rozhodovat se k realizaci znamená použít jen jednoho jediného řešení. Které z množství jiných to bude, může vybrat jen jeden. Ten nejvyšší — odpovědný. Jde nyní o to vyjasnit si vztahy jednotlivce ke skupině, která předkládá jiná řešení, ať již funkce a název individua a kolektivu jsou jakékoli.

Objektivní rozpor mezi omezenými poznávacími možnostmi individua a zásadní neomezeností poznání se mimo jiné překonává kolektivní prací. Jde tedy o zmnožení poznávacích schopností. Jinými slovy opět ona lidová moudrost: víc hlav, víc rozumu. Gnoseologicky vzato jde svým způsobem o vztah individuálního a společenského vědomí.

Představitelem oněch „více hlav“, jak jsem na historických příkladech ukázal, byly různé instituce, které měl k dispozici jediný vojevůdce. Jejich úloha při tvorbě jediného rozhodnutí byla odedávna velmi různorodá. Přijímám však vyloučím ty případy, kdy hlas těchto kolektivů nebo jejich jednotlivých příslušníků byl sice vyslyšen, ale předem nebrán vážně.

Nás bude spíše zajímat všechno to, co umožňuje výběr stanovisek, která řeší jiným způsobem totéž. Proto také vyloučíme tu funkci kolektivu, např. dnešního štábu, která jednak veliteli připravuje pro rozhodnutí podklady, jednak přináší jen dílčí návrhy pro celkové řešení. Středem našeho zájmu bude jen ten případ, kdy jednotlivci přednášejí veliteli svůj návrh, který je vyřešením téhož úkolu, který má řešit velitel. Tedy případ, obvykle představený vystoupením náčelníka štábu, budeme-li používat dnešní terminologie.

Kolektivní instituce má v tomto smyslu několik funkcí. Především jde o zmnožení poznávacích schopností. Přitom musí být ovšem záruka, aby ti funkcionáři, kteří mají právo vystupovat se svými řešeními a návrhy byli na stejné nebo aspoň přibližně stejné úrovni jako velitel. Úroveň myslím míru zkušeností, teoretických znalostí předmětu zkoumání a zejména schopnost tvůrčího přístupu. Kolektiv však plní i další funkci. Zvyšuje pravděpodobnost správnosti poznání. To je velmi důležitá oblast, protože souvisí s nemožností předem udělat experiment, tedy dovolat se, být zprostředkovaně, funkce praxe jako kritéria pravdy. U tohoto momentu se zastavím. Všude tam, kde můžeme bezprostředně působit na daný jev

se naše představy o něm prověřují konfrontací těchto představ s veškerým souhrnem výsledků poznání a s údaji z přílehlých vědeckých oborů. Spolu s tím můžeme prověřovat i nepřímou cestou, totiž konfrontací s vědeckými teoriemi a zákony, které už mají charakter objektivních pravd. Někdy totiž dosavadní znalosti umožňují učinit si úsudek o nových idejích bez pokusů. Funkce kolektivu je v tomto smyslu dána jeho schopností zmnožit tyto možnosti poznání, ale současně s tím i zvýšit pravděpodobnost poznání. Doslova jde o zvýšení pravděpodobnosti a ne záruku pravdivosti přednesených stanovisek, či lépe řečeno toho stanoviska, které vyplývá na základě shody názorů či mínění většiny. Předpokladem pro vyloučení případu, kdy se správnost rozhodnutí chce opírat o shodu návrhů u jednotlivců kolektivu, je především samostatnost a nezávislost přístupu k hodnocení a formulaci závěrů, a to u každého jednotlivce. Kdybychom totiž připustili, že shoda myšlenek mezi sebou je kritériem pravdy, pak by muselo existovat nějaké absolutně jisté vědění, k němuž své „pravdy“ přirovnáváme. Tato „cechovaná“ míra k měření pravdy může být ve vojenských podmínkách snadno ztotožněna s míněním velitele. Je zřejmé, že takto chápáná funkce kolektivu by byla především zbytečná a zároveň také škodlivá. Ostatně z gnoseologického stanoviska je takovéto kritérium pravdy naprosto nesprávné. Existuje však i druhá možnost, totiž snaha přiklonit se při konečném rozhodnutí za každou cenu k mínění většiny, vybrat jakýsi upravený případ z převládajících mínění. To nemůže mít nic společného s přesvědčením, že konečné stanovisko bude potom správné.

Mezi důležité předpoklady správné poznávací funkce jednotlivce patří zkušenost. Mám tím na mysli takovou zkušenost, kterou nechápeme jen jako pasivní obsah vědomí, ale i jako praktický vliv člověka na vnější svět. Taková zkušenost nemůže být u všech stejná a ani ne z jednoho oboru. Protože jde o jednotlivce, hraje význačnou úlohu i schopnost, charakter, volní vlastnosti a podobné veličiny různým lidem různé. Poznání, i když vychází z objektivně platných postupů a metod, je motivováno právě těmito různými veličinami vlastními jednotlivci, a proto jeden úkol, jeden problém může být (a obvykle bývá) řešen různým způsobem. Pokud nejde o různost jednotlivých řešení v jejich finální podobě, jde aspoň o dílčí rozdíly a přístupy, které mohou zkvalitnit konečné řešení. Při dodr-

žených předpokladech kvality kolektivu tomu má být tak vždycky.

Opráven se o kolektivní práci, o využití znalostí z přílehlých oborů v praxi znamená využití poznávacích schopností jednotlivců, kteří zastávají různé funkce. Vezmeme-li např. možné složení válečné rady, pak vedle vševojskových funkcí je v ní zajisté zastoupena funkce stranicko-politická, týlová atd. Je zřejmé, že např. poznávací schopnost stranickopolitického funkcionáře bude výrazně odvozoována od zkušeností ze stranickopolitické práce, od metod činnosti v tomto oboru, od znalostí stranických a mládežnických kolektivů, od usnesení a praxe stranických orgánů a podobných zdrojů. Přitom tento funkcionář má také potřebnou míru přehledu ve vševojskovém směru a samozřejmě vychází z kategorií marxisticko-leninské gnoseologie jako kterýkoli jiný člen kolektivu. U týlového funkcionáře budou vlivy působící na jeho poznávací činnost opět jiné. Jeho rozum bude především ovlivněn exaktními kalkulacemi možností a potřeby, čísly a normami, které jsou ve srovnání s jinými oblastmi velice přesné. Tento funkcionář nemůže myslet jinak, protože jeho praxe, jeho poznávací činnost je ovlivněna především těmito podmínkami. A tak můžeme charakterizovat i další členy kolektivu. Tím se stane, že každý jednotlivec může svým dílem přispět ke zvýšení pravděpodobnosti konečného řešení, popřípadě formulovat řešení zcela jiné než všichni ostatní. Tyto záležitosti jsou obecně známy. Jde nyní o to jak zaručit, aby moudrost či správnost názorů jednotlivých členů kolektivu byla akceptována. Jedinou zárukou je osoba velitele. Nikdy nemůže být jiné cesty a jiné možnosti. Je to záležitost nejen organizační, ale také psychologická a gnoseologická. Přitom je jasné, že funkce velitele nespočívá v tomto směru v pouhé sumarizaci názorů jiných, ale ve vytvoření kvalitativně vyššího názoru.

Jedinou opravdovou autoritou byl, je a bude ten, kdo ví víc než ostatní. Každý rozumný člověk při onemocnění, byť by byl graduován v jakémkoli směru na současně nejvyšší možnou míru (pokud nebude lékařem), poslechne rad lékaře. Ten je pro něho autoritou nade všechno jeho vědění. Rozumnost je však i v tom, že dokáže přijmout názor, který je lepší než jeho vlastní, byť by to byl i názor ze stejného oboru (třeba onemocnělý je sám lékař). I to totiž tvoří autoritu, přirozenou. Pociť vlastní neomylnosti, kategorické prosazování všech názorů své vlastní osoby, které vyplývá jen z nedílné velitelské

pravomocí, nemá nic společného s pravdou. Proto je třeba věnovat kvalitě jednotlivce ustanoveného v určité úrovni na nejvyšší funkci takovou pozornost. Jedině v jeho schopnosti přijímat názory druhých, jedině v jeho ochotě a poznané nutnosti tak činit je záruka přijetí nejsprávnějšího řešení v daném momentě. Žádným jiným opatřením toho nemůže být dosaženo, protože každým jiným opatřením dojde k porušení principu nedílné velitelské pravomocí, se kterým stojí a padá každá armáda.

Napoleon kdysi prohlásil, že ne ten, kdo dal dobrou radu, kdo vymyslel deset správných řešení, kdo poskytl ideální návod, ale ten, kdo na sebe vzal odpovědnost se rozhodnout pro jediné a to uskutečnil je správný vojevůdce. Toto stanovisko není nikterak v rozporu s tím o čem hovořím. Jen zdůrazňuje nutnost jediného zodpovědného. Moudrý zodpovědný si pak dovede vybrat z názorů jiných a obohatit svůj názor. Moudrý zodpovědný je potom přirozeně schopným a úspěšným velitelem.

Oblast vojenství se odjakživa pohybovala ve sférách, které byly oproti jiným oblastem lidského poznávání dosti specifické. Tato specifická byla především dána nedostatkem zpráv, např. o druhé straně, ale také časovou tísní, tedy jednat a rozhodovat se bez možnosti vyčkání na vše potřebné v oblasti podkladů. Spolu s tím bylo vždy co do činění s protivníkem, který klamal. Rozpornost jakékoli situace ve vojenství oproti jiným oblastem se nesrovnatelně zvětšuje. Za těchto podmínek je každé rozhodování, každé posouzení situace velmi obtížné. Připomeneme-li si ještě znovu nemožnost ověřovat si předem své názory v praxi, je celá záležitost ještě složitější. Voják proto téměř vždy jedná za podmínek, kdy toho mnoho hodnověrného neví nebo to neví jistě, či svá rozhodnutí opírá o řadu předpokladů, které nemůže nikdy stoprocentně předem zaručit.

Není proto divu, že mnozí velitelé dosti energicky popírali úlohu myšlení, které podle nich nemohlo dát vědění, ale mělo směřovat jen k umění jak vyváznout z obtížného postavení a dosáhnout úspěchu. Heslo „vítěz není souzen“ s tím souvisí. Souvisí s tím i termín vojenské umění. Vyloučíme-li dosti ošidné prohlášení o nesouzeném vítězi, pak vždycky obhájcem teze o „umění vyváznout z obtížné situace a mít úspěch“ zbyde právě ona široká možnost krytí se vojenským uměním. O tomto problému uvadu stručně několik myšlenek.

Umění (každé umění) je vědomá činnost. Aby mohla být úspěšná, musí se opírat o znalost objektivních vlastností a zákonů, které tuto činnost řídí. Jednání proto předpokládá poznání, a proto je nevylučuje. Proto vůle, rozhodnost a odhodlání jednat nezávisle na objektivních podmínkách a zákonech nemohou nikdy trvale dosáhnout vytčeného cíle. To nemá s uměním nic společného. Zveličováním aktivity, volního charakteru a důslednosti lidské činnosti a její přeměna v samu realitu neznamena vlastně nic jiného, než stavět realitu do totální závislosti na chťení individua (subjektu). Pro takovýto způsob nazírání je stanoven přesný termín. Jde o pragmatické myšlení a jednání. Ačkoli obecně vzato nikdo takto otevřeně nevystupuje, v praxi se však u mnohých vojáků právě takovéto jednání a názory vyskytují. Všimněme si tedy jaké podmínky k tomu mohou vést.

Přes sto let se připomínalo heslo „odvaž se, pak se uvidíš“. To se nejen připomínalo, ale také se skutečně stalo pro velký počet vojáků životním krédem. I když na tuto Napoleonovu myšlenku nebudeme dále vzpomínat, pak každý vojenský řád různou formou kodifikuje povinnost velitele jednat aktivně, rozhodně, rychle, důsledně atd. Známe přece, že ne ten velitel bude pohnán k odpovědnosti, který aktivně jednal, ale třeba neuspěl, ale ten kdo vyčkával. Idea útoku, aktivity, pravda o tom, že jedině útokem můžeme zvítězit, to jsou spolu s ostatními myšlenkami podobného druhu živné půdy pro mnohé plodů, a to jak pro vítězství a zdar, tak také pro vzpomínané pragmatické přístupy. Nejzlobnější stránkou úspěchů takto založených je jejich dočasnost, ale spolu s tím i oslnivost a velikost. Pluk nad divizí pomocí překvapení může zvítězit. Bylo-li toto překvapení plánováno, vycházelo-li se z reálného ocenění situace a možností, což není výjimečná záležitost, pak nemůžeme o aspektech pragmatismu mluvit. Úspěch se dostavil a byl oslnivý. Tentýž pluk nad toutéž divizí na základě pouhé aktivity vlastní strany a tvrdé vůle ji realizovat všemi prostředky rovněž může zvítězit a výsledek je rovněž oslnivý. Příčinou mohla být náhoda. Tedy něco, s čím nikdo nepočítal. Bude-li ovšem v budoucnou postupováno prvním způsobem, tedy reálným zhodnocením objektivní situace, dojde obyčejně k zopakování dobrého výsledku. Bude-li postupováno druhým, dojde ke katastrofě. Nic nepomůže ani vůle po aktivitě, ani tvrdost při usku-tečňování záměru. Náhoda, která způsobila tehdy zdar, bude v tomto případě

chybět, výjimečná situace se nikdy nezopakuje, vůle jednat nic nespraví. Existuje i druhé nebezpečí, totiž podcenění rozhodnosti, odhodlání jednat směle a důsledného prosazování svých předsevzetí. Tak ovšem nelze postupovat. Odhodlání jednat, i vůle a rozhodnost jsou nutné. Nic nezmění zákon, že jen útokem můžeme zničit nepřitele, že jen aktivita přinese konečný úspěch. Jde jen o to, aby všechny tyto skutečnosti byly realizovány v souvislosti se správným poznáním, s pravdivým oceněním situace. K tomu má, mimo jiné, pomáhat kolektiv při tvorbě rozhodnutí.

Velmi důležité místo v tomto kontextu má samotný výběr zodpovědného velitele. Na začátku článku jsem vzpomněl, že např. starý Řím volil dva konsuly, ve válce dva nejvyšší velitele. Na druhé straně existují případy, kdy despota, absolutní vládce určoval podle své vůle vrchního velitele, pokud jím nebyl sám. Problém může být tedy formulován jako volba, nebo určení. Pravda je taková, že se vznikem státu nikdy nešlo o nic jiného, než volbu. V souhlase se společenským zřízením tuto volbu řešil buď senát, nebo vláda, nebo král či císař. Vždy totiž vybíral af kolektiv, nebo jednotlivec. Vždy vybírali z nejlepších, protože třídní zájmy, af již legislativně ve smyslu státním představoval kdokoli, vedly výběrčí k tomu, aby tyto třídní zájmy hájil ten nejlepší, kdo byl k dispozici. Za zmínku stojí charakterizovat onoho „nejlepšího“. Vždy šlo o jednotu vojenské odbornosti a političnosti. V socialistických státech se tak děje nezastřeně, kategoricky. V armádách vykořisťovatelských společností tomu tak může i nemusí být. Vojenská odbornost stála i zde mimo pochyb a byla vyžadována veřejně. Politická stránka (lépe třídní postoj) vojevůdce býval naopak zdánlivě stavěn mimo potřebu. To ovšem není nic jiného, než naprosto vyhraněná snaha o zastření třídních rozdílů dané společností. V současné době se však již opouští i tato hra na nepolitičnost armád a například američtí, západoněmečtí a další generálové jsou právě vzhledem k této stránce především vybíráni na vedoucí místa. Volba vrchního velitele (nebo na nižších úrovních jiných velitelů) byla tedy obecně vzato vždy otázkou vojenského uhájení a rozšíření panství té, či oné třídy. Přehmaty vedoucí k volbě neschopného byly velmi záhy opět v třídním zájmu odstraňovány. Toto odstranění musel opět v třídním zájmu udělat ten, kdo vybíral, zvolil, ustanovil. Nikdo jiný a zejména nikdo z podřízených oné, byt nevhodné osoby, na to nemohl mít právo.

Přítom jsme se dostali k jiné a další stránce.

Hierarchie, která musí být každému vojenskému organismu vlastní, předpokládá, že rozhodnutí nižšího schvaluje vyšší svým rozhodnutím. Představíme-li si kolektiv, který napomáhá veliteli armády přijmout jeho rozhodnutí, nejsme u konce věci. Vedle tohoto kolektivu vystupuje nyní další prvek. Ten, jako vyšší, má právo změnit navržené rozhodnutí podle svých představ a tedy poznávacích schopností. Má právo jak měnit, tak doplnit, či schválit. Všechno to neznamena nic jiného než vstup dalšího prvku, další rozšíření množiny poznávacích. Jak je tomu směrem nahoru, tak je tomu obdobně směrem dolů. Nižší sice nesmí měnit nic, ale musí říci své stanovisko, předložit výsledky své poznávací činnosti. Každý rozumný člověk musí předpokládat, že např. velitel pluku má o možnostech a stavu svého pluku větší znalosti než velitel příslušné divize. Každý rozumný velitel divize to ví a uzná. Konfrontace mínění velitele pluku s míněním velitele divize neznamená nic jiného, než přiřazení dalšího zdroje k poznání skutečnosti. Tato konfrontace samozřejmě probíhá podle příslušných regulí vojenské etiky a pravidel vzájemného zachování soudružských vztahů. To ale na podstatě věci nic nemění. Kolektiv, který zprvu představoval jen štáb armády se tak rozrůstá o další prvky. Nevyužit těchto možností je totéž, jako se učít z jedné učebnice, uznávat jednoho jediného vědce oboru, zabývat se výsledků tvůrčí práce druhých.

Tak se vlastně dostáváme ke zdánlivě paradoxní situaci, kdy v prostředí, které jevově symbolizuje tu největší absolutní moc, velká práva a působnost, jsou vlastně ty nejideálnější podmínky pro to, aby mohlo být pracováno s kolektivem, aby poznávací schopnosti byly zmnožovány tak, jako nikde jinde. Zároveň s tím se ale ukazuje, že úloha jediného zodpovědného, totiž velitele, je ve srovnání s ostatními analogickými vedoucími pracovníky nesrovnatelně vyšší. Ani ne tak v tom, jakou on sám má profesionální (úzce odbornou) kvalitu, ale především v tom, jaké má schopnosti v obecně platných gnoseologických přístupech. Pak se také prakticky, ne čítanově a frázevitě, pozná, jak který velitel skutečně zvládl gnoseologické přístupy marxisticko-leninské filosofie, které jediné mohou být podkladem pro poznávání pravdy.

Z těchto myšlenek můžeme vyvodit, že v podmínkách armádního vymezení pravomocí jsou poznávací schopnosti závislé

jednak na úrovni každého jednotlivce, který má řády stanovenou možnost předkládat své návrhy a řešení, jednak na poznávacích schopnostech toho, kdo má řády ustanovenou povinnost a právo přijímat (schvalovat) konečná rozhodnutí.

Úzce profesionální stránku věci ponechme stranou, protože ji pokládám jako samozřejmou. Nejvíce tato myšlenka vynikne v tom případě, kdy oddělíme právě onu profesionální stránku od stránky obecné, tedy kvalitu zvláštní od kvality obecné. Možnost přijmout jiný názor, obohatit se jím a upravit názor svůj totiž v tom nejvyšším stupni spočívá právě na obecnosti, na přijetí obecného pohledu, být vytvořeného na základě zvláštních přístupů, na podkladě jiných, zvláštních, ale zobecněných prvků. To nemůže mít nic společného s pouhou specifikou, ale naopak s vyšším stupněm — zobecněním. Ten kdo je toho schopen, kdo je to schopen uznat a přijmout, nejedná podle zásad a zákonů své úzké profese, ale na základě znalostí obecných, tedy objektivních zákonů a zásad. Je iluzí se domnívat, že vševojskově myšlený boj a potom i reálně vedený boj může zvládnout jedno individuum. To mohl snad kdysi Hannibal a César, snad ještě i Napoleon. Dnes to nemůže již nikdo. To je objektivní skutečnost. Ale nejen v neschopnosti, čím se nemíní nic pejorativního, ovládnout všechny možnosti druhů vojsk a zbraní, ale i v neschopnosti, a to zejména, zobecnění jedním individuem všech těchto složek působících v realitě, je determinován dnešek vojenství. Kdo toto neuznává, mnoho nepochopil.

Jak vojenskou vědu, tak vojenské umění můžeme rozvíjet jen na základě práce kolektivu. Dnes ani velitel roty není schopen zvládnout všechny otázky, které souvisí s uplatňováním funkcí jeho podřízených. Všechno směřuje k zobecnění, k tomu se upírá školení, teorie i praxe. Zobecnění je však kategorie filosofická a ne úzce profesionální; to je záležitost gnoseologie a ne vůle a pravomoci. Přesněji: nejprve gnoseologie a pak, aby se pravdivě realizovalo, i vůle a pravomocí. Dostáváme se tak zcela nevyhnutelně k poznání, že čím dokonalejší technika, čím různorodější možnosti uplatnění exaktních věd ve vojenství, tím neskonale a nesrovnatelně větší význam mají filosofické přístupy ve všech směrech poznávací činnosti.

Soudobá armáda není charakterizována jen vysokou úrovní bojové techniky, ale především nutností kvalitních gnoseologických přístupů při tvorbě rozhodnutí,

jak tuto techniku nejefektivněji a tedy také nejpravdivěji použít. K tomu nestačí samotné znalosti jednotlivých odborníků, ale zvládnutí souvislostí, ujasnění si úlohy rozporných stránek, pochopení vzájemného negování jednotlivých jevů. Principy všestrannosti, objektivnosti, konkrétnosti a třídnosti jsou neodmyslitelnými a nepomíjitelnými předpoklady.

Lenin kdysi, když konspektoval Hegelovu Logiku, projevil souhlas s touto pozoruhodnou myšlenkou německého filosofa: „Čím se myšlenky stávají bohatšími na určenost a tím na vztahy, tím zmatenější na straně jedné a tím svévolnější na straně druhé se stává jejich podání v takových formách, jako jsou čísla“ (Filosofické sešity, SNP Praha 1954, str. 90). Je velmi potřebné ztotožnit ona čísla míněná Hegelem s takticko-tech-

nickými normami dnešní doby a představit si poznávání pravdy brýlemi těchto čísel — norem. Ten velitel, který bude své rozhodnutí opírat o pouhou vůli realizovat tato čísla — normy v praxi, upadne zcela jistě do osidel „profesionality“ na straně jedné a předem se tak zřekne nutnosti položit za základ veškeré své činnosti v poznávání reality filosofických principů na straně druhé. S uznáním nutnosti používat těchto principů zcela přirozeně souvisí i uznání a využití poznávacích schopností kolektivu při přípravě a tvorbě jakéhokoli rozhodnutí. Domyslíme-li dále, pak i volba velitele schopného a přesvědčeného toto uznat a přijmout, jakož i volba kolektivu, se kterým má tento velitel spolupracovat, jsou základními předpoklady stanovení co nejpravdivějších rozhodnutí.